

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: «Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства (на
прикладі МТП «Южний»)»

Виконавець:

студент 66 гр. факультету ФЕУП

Данилюк Євген Васильович _____
/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н, доцент

Сментина Наталія Валентинівна _____
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасному світі морські перевезення є не тільки невід'ємною частиною світової транспортної системи та важливим чинником світової торгівлі, але й об'єктом жорсткої конкурентної боротьби. Україна має сприятливі конкурентні передумови для розвитку морегосподарського комплексу, особливо у сегменті портового господарства. По-перше, на протязі всієї своєї історії Україна позиціонувала себе як морська держава. По-друге, через проливи Босфор та Дарданелли Україна з'єднується зі Середземним морем, а, отже із розвиненими ринками Західної Європи. По-третє, води Чорного та Азовського морів практично не замерзають, що сприяє навігації. Проте сучасний конкурентний статус вітчизняних морських портів не дозволяє їм розраховувати на значну частку ринку морських вантажних перевезень. Навпаки, зберігається тенденція втрати Україною власних ринкових позицій на користь портів Румунії та Росії. Отже вкрай важливим є пошук механізмів реалізації конкурентних переваг морських портів України, що робить тему дипломної роботи досить актуальною.

Більшість фахівців абсолютно вірно визначають природу кризи у вітчизняному портовому господарстві і, насамперед, пов'язують її з моральним і фізичним зносом портового обладнання, а також занадто високими тарифами на портові послуги. Проте шукають вихід з неї або у державно-приватному партнерстві чи, навіть, приватизації портів або у більш активному державному втручанні з метою зменшення тарифів. В той самий час ринковим механізмам збільшення конкурентоспроможності вітчизняних портів, у тому числі за рахунок нецінових чинників, все ще приділяється недостатньо уваги.

Теоретичні і практичні аспекти підвищення конкурентоспроможності вітчизняних морських портів розглядаються в роботах вітчизняних і закордонних науковців таких, як Баришнікова В.В., Боняр С.М., Дергачов В.О., Котлубай А.І., Могалевкін І.М., Чекаловець В.І. та інших. Також окремі питання конкурентних переваг у морському господарському комплексі висвітлюються у працях Омельчук Є.С., Олефір І.М., Примакова М.Т., Столярова Г.П.

Метою роботи є дослідження теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства .

Для досягнення визначеної мети поставлено та вирішено такі **завдання**:

- визначити поняття конкурентоспроможності;
- розглянути методи оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства;
- дослідити основні аспекти конкуренції у портовому господарстві України;

- надати загальну характеристику діяльності ДП «Морський торговельний порт «Южний»;
- проаналізувати основні техніко-економічні показники підприємства;
- оцінити конкурентоспроможність ДП «МТП «Южний» на ринку підприємств морського транспорту;
- надати пропозиції щодо покращення конкурентного стану МТП «Южний» за рахунок збільшення мотивації співробітників;
- обґрунтувати економічну доцільність проекту створення логістичного комплексу для інтермодальних перевезень на підприємстві;
- визначити можливості інституційного забезпечення конкурентоздатності підприємства.

Об'єктом дослідження є процес оцінювання конкурентоспроможності МТП «Южний» та економічного обґрунтування заходів з її підвищення.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти діагностування конкурентоспроможності підприємства.

Методи дослідження. Теоретичною основою роботи є фундаментальні положення теорії конкурентоспроможності, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Методологічним підґрунтям дослідження є сукупність методів пізнання:

- статистичні методи (горизонтальний аналіз, порівняльний аналіз тощо), які були використані для оцінки фінансово-економічного стану підприємства;
- метод експертних оцінок та метод SWOT-аналізу, які використані для порівняння рівня конкурентоспроможності ДП «Морський торговельний порт «Южний» з іншими українськими портами.

Для розрахунків показників ефективності проекту застосовано програму Excel.

Інформаційною базою слугували статистичні дані по морським портам України, дані фінансової звітності підприємства, нормативно-законодавчі акти України, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених з проблематики конкурентоспроможності підприємства та функціонування морських торговельних портів.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (69 найменувань) та 2-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 97 сторінок. Основний зміст викладено на 88 сторінках. Робота містить 13 таблиць, 4 рисунки.

Публікації. За результатами дослідження підготовлена стаття на тему «Проблеми і перспективи портового господарства України», яка

опублікована у виданні «Науковий студентський вісник» факультету економіки та управління підприємництвом.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні аспекти дослідження конкурентоспроможності підприємства»* теоретичні аспекти конкурентоспроможності підприємства, зокрема: поняття конкурентоспроможності підприємства та необхідність її дослідження, методи оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства, основні аспекти конкуренції у портовому господарстві України.

У другому розділі *«Аналіз конкурентоспроможності морського торговельного порту «Южний»* Проведено аналіз фінансово-господарської діяльності ДП «Морський торговельний порт «Южний», визначені конкурентні позиції МТП «Южний» на ринку підприємств морського транспорту.

У третьому розділі *«Економічне обґрунтування шляхів зміцнення конкурентоспроможності МТП «Южний» в сучасних умовах»* Надано пропозиції щодо покращення конкурентного стану МТП «Южний» за рахунок збільшення мотивації співробітників. Обґрунтовано економічну доцільність проекту створення логістичного комплексу для інтермодальних перевезень на підприємстві. Надані рекомендації щодо інституційного забезпечення конкурентоздатності підприємства.

ВИСНОВКИ

Результати проведених досліджень дозволяють зробити такі висновки.

1. На сьогодні існує велика кількість тлумачень поняття «конкурентоспроможність підприємства», але не існує єдиного трактування, оскільки частина дослідників вважає, що конкурентоспроможність підприємств - це категорія, яка прямо визначається характеристиками їх продукції; інші дослідники беруть за основу ефективність виробничого процесу чи стратегічного планування розвитку підприємств, їхню спроможність упроваджувати нові технології та боротися з суперниками на ринках тощо..

2. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства класифікувати за двома основними критеріями: за ступенем об'єктивності (суб'єктивності) результатів оцінки, а також за підходом до оцінки – якісна чи кількісна. Розрізняють також спеціальні методи – такі, що орієнтовані на аналіз окремих сторін діяльності підприємства (матричні методи, метод оцінки конкурентоспроможності продукції тощо), комплексні (більшість індексних методів) – такі, що орієнтовані на всебічний аналіз.

3. В Україні всі морські торговельні порти є державними підприємствами, а їхнє керування здійснює Адміністрація морських портів України. Кожен з портів має відповідну спеціалізацію, а деякі – тісно пов'язані з вантажопотоками окремих фінансово-промислових груп.

Конкурувати за внутрішній ринок вітчизняним портам немає ніякого сенсу. Тому основна конкурентна боротьба точиться з портами Росії, Румунії, Туреччини.

4. Україна втрачає свої конкурентні позиції у боротьбі за міжнародні вантажопотоки у Чорноморському регіоні, що обумовлено низкою чинників. Так, через скорочення обсягів перевезень в останні роки, морські порти України мають сьогодні резерви переробної спроможності у розмірі приблизно 33,3%. Проблемою є не використання або погане використання в роботі останніх досягнень логістики, що звичайно збільшує видатки підприємств та зменшує їх рентабельність. Обслуговування в українських портах є найдорожчим на Чорноморському узбережжі. Найбільш конкурентоспроможними з українських портів наразі є «порти Великої Одеси» (Чорноморськ, Одеса та Южний). Саме на їх базі є можливість зміцнювати конкурентні переваги вітчизняного портового господарства шляхом створення Чорноморського кластера.

5. Державне підприємство «Морський торговельний порт «Южний» займає стратегічне положення в роботі міжнародних трансконтинентальних транспортних коридорів, є найбільш перспективним для забезпечення інтересів України, як транзитної держави. Порт «Южний» є самим глибоководним портом України та входить в трійку найприбутковіших портів України (Одеса, Южний, Іллічівськ).

6. Дохід від реалізації продукції (товарів, робіт послуг) на МТП «Южний» збільшився у 2015 р. на 67,5% у порівнянні з 2016 роком, проте у 2016 р. відбулося скорочення показника на 19,4%. Валові витрати підприємства у 2015 р. вони зросли у порівнянні з 2014 р. на 145,2%, а у 2016 році скоротилися на 13,9%, фінансовий результат від діяльності мав позитивне значення і прибуток у 2015 р. становив 772 682 тис. грн., що на 101,2% більше у порівнянні з попереднім роком, проте у 2016 році цей показник скоротився на 24,8%.

7. Найбільший і самий глибоководний порт «Южний» забезпечує перевалку третьої частини всіх вантажів, що проходять через українські порти. У порту було перероблено 23,865 млн т (+ 7,6%) експортних і 4,268 млн т (+ 29,9%) імпорتنих вантажів. Перевалка транзитних вантажів склала 3,502 млн т (+ 9,7%), каботажних - 33,3 тис. тонн (-96,5%).

8. Лівову частку перевалки на підприємстві становлять вугілля, руда та зернові вантажі. Причому на руду доводиться майже половина всієї перевалки в порту. Всього за 9 місяців 2017 року перероблено 14,307 млн т (-9,7%) руди, 4,969 млн т (+ 92,1%) вугілля та 6,667 млн т (+ 24,3%) зернових вантажів. Переробка контейнерів в порту за звітний період знизилася на 20,3% і склала 49 058 TEU.

9. Серед основних напрямків зростання конкурентоспроможності ДП «МТП «Южний» вбачаються наступні – впровадження систем преміювання та стимулювання шляхом збільшення частки заохочувальних виплат за рахунок впровадження системи заохочення за приріст

продуктивності праці; застосування так званої аналітичної системи оцінки трудового внеску, за допомогою фінансових результатів діяльності компанії.

10. Аналіз показників створення нового логістичного комплексу на території підприємства довів, що термін окупності даного проекту складає 2,46 роки, тобто 2 роки та 5 місяців. Таким чином, інвестиції, вкладені у будівництво спеціалізованого рейдового перевантажувального комплексу навалювальних вантажів, окупляться повністю на третьому році реалізації проекту, що означає достатньо високу економічну ефективність даного інвестиційного проекту. Внутрішня норма прибутковості дорівнює 37,27%, що говорить про надійність проекту, так як IRR більше ставки дисконту $i = 20\%$.

11. Створення ефективних морських кластерів дозволить отримати наступні переваги для економіки регіону: оздоровлення економіки регіону за рахунок комерційної концентрації, спеціалізації та кооперації підприємств морегосподарського комплексу, використання кращих управлінських технологій та впровадження інновацій; стимулювання високотехнологічних галузей (відродження судноремонту та використання сучасних логістичних схем доставки вантажів); активізація підприємницької діяльності за рахунок створення сприятливих умов для підприємств середнього і малого бізнесу; збільшення вантажопотоків та розвиток експорту; впровадження ефективної системи спеціалізації портів; створення сприятливих умов для підготовки фахівців високої кваліфікації.

АНОТАЦІЯ

Данилюк Євген Васильович, «Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства (на прикладі МТП «Южний»)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом». – Одеський національний економічний університет. – м. Одеса, 2018 рік.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти конкурентоспроможності підприємства, зокрема: поняття конкурентоспроможності підприємства та необхідність її дослідження, методи оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства, основні аспекти конкуренції у портовому господарстві України.

Проведено аналіз фінансово-господарської діяльності ДП «Морський торговельний порт «Южний», визначені конкурентні позиції МТП «Южний» на ринку підприємств морського транспорту.

Надано пропозиції щодо покращення конкурентного стану МТП «Южний» за рахунок збільшення мотивації співробітників. Обґрунтовано економічну доцільність проекту створення логістичного комплексу для

інтермодальних перевезень на підприємстві. Надані рекомендації щодо інституційного забезпечення конкурентоздатності підприємства.

Ключові слова: конкурентоспроможність, морегосподарський комплекс, морський торговельний порт, портові послуги, вантажообіг, вантажні перевезення, інвестиції.

ANNOTATION

Danyliuk Yevhen, «The ways of increasing competitiveness of enterprise (on the example of STP "Yuzhny")».

Thesis for Master degree in specialty «Entrepreneurship, Trade and Stock Exchanges» under the program «Economics, Planning and Business Management». – Odessa National Economic University. – Odessa, 2018.

Thesis considers the theoretical aspects of enterprise competitiveness. In particular, the paper deals with the concept of enterprise competitiveness, necessity of its research, methods of assessing the level of enterprise competitiveness and the main aspects of competition in the Ukrainian port sector.

An analysis of financial and economic activity of state enterprise "Sea Commercial Port "Yuzhnyi" are carried out and the enterprise competitive positions at the market of sea transport enterprises are determined.

The proposals concerning improving the competitive position of STP "Yuzhny" due to the increasing employees' motivation are given. The economic expediency of the project of creating the logistic complex for intermodal transportation at the enterprise is substantiated. Recommendations concerning institutional provision of enterprise competitiveness are given.

Key words: competitiveness, sea economic complex, sea trading port, port services, cargo turnover, cargo transportation, investments.